

ESTUDIS DE COSTUMS

FLORS QUE NO GRANAN

(Acabament.)

Qué impenetrable es lo cor de la dona! Com explicar eixos sentiments oposats! En mitj de son desconsol, la imatge tant viva del sér estimat qu' ha perdut s' esborra instantáneament, y com en cuadro disolvent li apareix un sér desconegut que l' impressiona, que reanima la flama vacil·lant de la mariposa. En totes las edats lo cor de la dona es lo mateix; lo desconsol en eix mon terrenal no pot durar sempre; la pena mes forta y duradera es, per una mare, la pérdua de sos fills; cap de las altres deixa en son cor tan fonda ferida.

La senyora Rufina li digué: Demà ne tornarem á parlar y li faré coneixer.

—No cregui, Rufina, que per xó no deixi de pensar ab en Feliu; ay! nó... Feliu meu!... pero en la meva posició veig que un home me convé... pero l' adverteixo que ha d' esser un segon Feliu.

La senyora Rufina se posá la mantellina; se feren una abrassada, y tota contenta se despedi de sa amiga.

L' endemà, á las deu del matí que era la hora que lo senyor Cosme donava menjar als aucells, se presentá á la botiga, la senyora Rufina, pera comprar una onsa de sucre cándi. L' apotecari deixá la espátula y ungüent del morter.

—Bon dias tinga, senyor Cosme.

—Deu la guart, senyora Rufina. Qué se li ofereix?... Com está en Zacarías?

—Bé, per ara.

—Ja ho crech: si tothom tingués la salut de vostés me moriria de gana.

—Sab per qué tenim salut y vivim contents y alegres?

—No... Digui.

—Perque som casats. La salut y 'l ben estar se troban sols en lo matrimoni

—Té moltíssim rahó, puig que desde que só viudo que tinch poagre.

—Donchs ¿per qué no 's torna á casar?

—Senyora Rufina, una vegada y no més. Una dona com la meua Angeleta no 's pot reemplassar. Diuhen que lo matrimoni es una rifa; donchs jo havia tret un número dels grossos: lo qui juga duas vegadas pert tot lo guanyat.

—Home, no digui aixó.

—No ho tinch de dir! Ahont vol que trobés una altra Angeleta? Vosté que l' ha coneguda recordis lo que era bona; valia tots los diners: bona esposa, bona mestressa... nos estimavam tant com los primers dias de casats. No, no, no 'n vuy cap més. Sàpiga que tinch lo recort de l' Angeleta aquí—senyalant son cor—que may l' oblidaré.

—Ja ho crech; aixó proba los bons sentiments de vosté.

—Si senyora: l' Angeleta era pera mi no sols una esposa pero també una amiga que me guiava per sos bons consells, que animava ma vida, que me feya felis. Ara visch sol, aislat en mit de mos pots y aucells que son mon únich consol y alegría.

—Está bé; pero ¿vol que li digui?

—Digui.

—Senyor Cosme, vosté sab que ab en Zacarias li volem be, que li tenim un ver afecte de bona amistat; donchs, encara abir mon marit me deya: Te recordas com nos várem casar? degué la ditxa d'esser ton espós á la palla curta... pero son cosas portadas per Deu, puig que seria difícil trobar un matrimoni tant dítxós com lo nostre. En Zacarias també pensava com vosté, també trobava peliagut lo pendrer muller; vegi ara si se 'n penedeix. Donchs per vosté ha d'esser lo mateix. Comprench, aprécio los bons recorts que li ha deixat l' Angeleta; pero vosté no pot viurer aixís; necessita una dona com lo pá que menja si no vol morir en un recó d' hospital per no tenir ningú que 'l cuydi á la vellesa que tant se va apropant. Si me vol deixar fer... qui sab si li podria trobar una altra Angeleta... potser l' haja ja trobada...

— Senyora Rufina no insisteixi, es inútil; lo cambiar de vida y de

costúms seria ma mort. Li agraheixo sas bonas intencions; no m' en parli mes.

Lo senyor Cosme entregá á la Rufina l' onsa de sucre cándi. Ants d' anarsen: deixim veurer los aucells que sento á refilar.—Anaren á la galeria. Doná morró al canari y una fulla d' escarola al verdúm, s' extasiant devant lo cantar del rossinyol que ab son espignet dominava tot l' orquesta.

Al despedirse: no 'm tinch pas per vensuda, li digue rient.

Siguent al carrer, al trencar per la plassa del Grá, girá lo cap, vegé al senyor Cosme que la seguia ab sa mirada tot grantantse l'orella.

La senyora Madrona, l' endemá passat de la conversa que havia tingut ab la Rufina, ja no poguè esperar més, aná á casa seva.

Trobá en Zacarías que feya capsetas de cartró pera regalar á son amich en Cosme; havian de servir pera nius de la cria de canaris. La Rufina la feu entrar en sa cambra. Després de tancada la porta ab clau, li digué:

—Madrona! Vosté sab que só per vosté una bona amiga que sols vol sa ditxa y ben estar, donchs... clar... m' apar que sa mitja taronja ha d' esser lo senyor Cosme.

—Ay!... un viudo!..

—Y donchs que vol esperansar, ¿no ho es vosté també?

—Sí, te rahó.

—Lo senyor Cosme es un home de bé y encara que un poch original, ha de fer una dona felís. Pero ha de compendrer que no puch jo sola portar á cap nostre propòsit, vosté s' ha de ajudar. Lo senyor Cosme está previngut, está tot mitj embastat; falta sols una empena per deixarse caurer. No li dich més.

En aixó la Rufina s' enganyava; pero era tant son desitj de fer casoris, que prenia las ganas per realitats.

Convingueren en que l' endemá, acompanyadas d' en Zacarías, portarian las capsetas al senyor Cosme.

Las dos ben repimpolladas, á brasset del senyor Zacarías, entraren á la botiga.

Lo senyor Cosme estava absorvit en la lectura del codex; s' aixecá, saludá ab amabilitat las senyoras y encaixá ab en Zacarías.

—Séguin... volen que passém á la galeria?... Vinguin, vinguin.—Admiraren los aucells refilant que donava gust.

Zacarías. Aquí té las capsetas per la cria de canaris; hi farán llur niu.

Cosme. Zacarías, tóquila: es vosté un home que val tots los demás, tot ho sab fer; li dono las gracias.

Zacarías. Sab, m' entretinch, es una distracció; jo sol m' ho he après; aixó no es res; tothom ho sab fer. Lo que tindria d' haver vist es lo sepulcre que vaig regalar á l' oncle frare; alló si que té mérit.

Rufina. Digui, senyor Cosme, ¿com explica aixó de que eixas capsetas serán los nius del canaris!

Cosme. Res de més senzill: las penjaré al voltant de la gavia ahont tiraré plomas y cotó fluix que los canaris arreplegaran pera posar dins lo niu perque sia ben tou, hi faran los ous y la femella los cobará.

Rufina. Quin instinch! Quina intel'ligencia! Las bestias nos ensenyan lo que tenim de fer.

Cosme. Qué vol dir?

Rufina. Está clar; nos ensenyan á buscar parella y á fer lo niu; no es verilat Zacarías?

Zacarías. Aixis ho veig.

Rufina. Aprengui, senyor Cosme.

Cosme. Senyora, no se lo que vol dir.

Rufina. Vaja! no fassi 'l desentés. Recordis de la conversa d' ahir.

Cosme. La senyora Madrona, sa amiga, me dispensará,—dirigintse ab ella:—Figuris que la Rufina s' ha empenyada en ferme casar... un viudo com jo... vell, lliure, independent... Quin disbarat? ¿No es veritat?

La Madrona baixá los ulls, tornantse roja.

Madrona. Vosté dirá.

Cosme. Com! Vosté dirá!... Que no dieh prou?... Ahont es la dona que 'm voldria?

Zacarías. Aixó no es cap rahó: jo deya lo mateix que vosté. Quant un està resolt á péndrer muller las donas no fan falta. Per acertarho fassá com jo, á pallas curtas, ó be digui: cesta ballesta 'l cor me diu de pendre aquesta.

Cosme. Bé, bé; ja m' hi pensaré. Lo qu' es per ara no 'n tinch cap ganas. Me fan riure los casats; los hi sembla que lo casori per un viudo es com bufar y fer ampollas. No 's figuran que los recorts de la esposa perduda son inolvidables, que los tenim gravats en lo mes fondo del cor, ó si nó, que ho diga la senyora Madrona.

Madrona. Ay! Senyor Cosme! no 'ls remogui aqueixos recorts!... Al pensar ab mon estimat Feliu ja me venen las llágrimas als ulls!...

si, te moltíssima rahó—y molt compungida—no 's poden may oblidar!

Rufina. Estich ab vostés; pero eix dolor no pot esser etern. Jo estimo molt á Zacarias, pero si 'l perdés me conformaria als designis de Deu y faria sa santa voluntat.

Zacarias. Lo mateix faria jo.

Rufina. Es á dir que 't tornarias casar!...

Zacarias. Jo no dich aixó si nó que seria lo que Deu voldria.

En aixó s' aixecaren y prengueren comiat del senyor Cosme.

Dos dias després la Rufina entrà en la farmacia pera comprar aygua naf.

Cosme. Qui tenen de malalt?

Rufina. No es pas per mi, es per la senyora Madrona que de resultas de la conversa d' antes d' ahir se troba molt afectada y nerviosa.

Cosme. Pobre senyora!

Rufina. Si vosté 'n té la culpa.

Cosme. Com?... jo...

Rufina. Si, vosté li feu recrdar son Feliu... Sab que 'm deya: no sé lo que li trobo... pero al parlar de sa esposa me feu sentir una impressió de dolorosa simpatia; se coneix que te bon cor y faria una dona felís.

Cosme. Donchs á mi m'ha produhit lo mateix... pobre senyora!...

Rufina. Escolti, senyor Cosme, reflexioni, es una amiga que li parla ab tota sinceritat: la Madrona es una dona que pot fer sa felicitat, com vosté pot fer la seva. Cregui que Deu l' ha destinada á esser sa mitja taronja, vosté no pot continuar ab eixa vida agitada, sense estimació, sense afecte; necessita una altre Angeleta com ella un altre Feliu.

Cosme. Pero, senyora...

Rufina. Res ni una paraula... diguim no més si ó no.

Cosme. M' hi tinch de pensar... Vosté deu comprendre...

Rufina. Res comprench; ni te que pensarhi. Me vol deixar fer?

Cosme. Quina dona es vosté!... fassi...

Rufina. Permeti, senyor Cosme, que li estrenyi la ma: vosté val mes or que no pesa.

Quina satisfacció! Quina alegria la Rufina. Se 'n aná corrents á participarho á la Madrona, als Ferrers, á las Ponas. Tots anaren á felicitar al senyor Cosme. Tots assistiren al casament que fou molt lluhit,

sols la festa fou turbada per los esquellots que 'ls hi feren la gent del carrer que duraren fins á mitja nit.

Los Cosmes avuy dia son dels tertulians mes assiduos de cá las Ponas; no hi faltan may los dias de festa pera jugar á la loteria. Una sola cosa perturba la satisfacció de la Rufina que ha fet lo casament... es lo no tenir cap esperansa de poguer esser padrina... Com que la Madrona es flor espigada que no grana!...

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

LAS DUAS VEUS

LA DEL TEMPS

Ahir, menant lo carro de la gloria :
avuy, pastant lo pa del engrehit ;
ab lletras d' or ahí escrivint la historia :
borrant avuy sas planas ab l' oblit.

Un jorn, omplint desde Almeria á Atenas :
enguany, desde Tortosa á cap de Creus ;
odiant ahí 'l soroll de las cadenas :
avuy, segats pel ferro mans y peus.

Fent códichs altra temps : ara, esqueixantlos ;
abans, lo dret ans tot : avuy, ni lley ;
guardant vells furs ahir : ara, ignorantlos.

¿Y aquestos son los nets del poble rey
que, bells dictats guanyant, y ab fe servantlos,
posá 'l Mediterrani á son servey ?

LA DE LA PATRIA.

Soch mare ¡oh Temps! y al fons del cor m' arriba
lo dupte que en ton seny veig arrelat:
¿com vols á ma nissaga veure altiva
si encara 'l rey Felip no s' en ha anat?

Peró ja ve 'l bon temps: lo trench d' aubada
ja va mostrant sos tímits resplandors;
ja deixondirse veig á ma fillada,
ma testa coronant de gayas flors.

Y 'l sol seguirá amunt; y ells, fent memoria
de que son los hereus d' aquells titans
que á tot arreu portaren la victoria;

de cívicas virtuts y fets gegants
continuarán la interrompuda historia,
fins que ni rastre quede de tirans.

F. GUANYABENS

LO RETRATO

ENTRE los que en havent dinat nos reuniam al café en aquells anys que encara anavam per las nostras, s' havia juntat ab nosaltres un senyor ja de bastanta edat, com demostrava son pel blanch, pero aixerit y amich de la jovenalla, puig ajuntantshi li semblava tornar als seus bons temps.

Una tarde volgué contarnos la última de sas aventuras y prenent la paraula s' expressá aixís:

—¡Quina nit, senyors, aquella, en que rejuvenintme per un moment y enardit per los bons recorts de la meva fortuna, felís en mas aventuras amorosas, volguí despedírmien realisant la darrera ab que clóurelas pera sempre, ja que 'ls anys comensavan á serme feixuchs y l' humor se 'm anava desvaneixent.

Era la vigilia de la Candelera y tots vostés saben que no hi ha jove que aquella nit no la perdi assistint á algun dels molts balls de disfressas que á Barcelona 's celebran.

Sense innovarho á la dona, que de segur sapiguentho ó presu-mintsho, hauria empleat quants medis li hauria sugerit la imaginació, ben fecunda per cert quan se tracta de semblants casos, vaig prepararmho tot de manera que no pogués sospitar la meva intenció de faltarli aquella nit, pera anarme á divertir al Liceo; tan pera desper-

tar per nova pero última vegada ja mas condormidas emocions, com pera ser testimoni de que semblants espectacles no degeneran may apesar de totas las generacions que per ells passen, enduhentsen memorias inolvidables; com reliquias de plers y venturas, sense que se 'n ressentin gens ni mica, ans al contrari; presentantse cad' any ab lo nou esplendor ab que 'ls moderns elements los engalanan y 'l bullici y desorde ab que 'ls anima la llibertat que l' home s' empen ab los costums y la despreocupació del dia.

Pretestant, donchs, una obligació que la meya dona estigué molt lluny de pendre per excusa de la intenció que li amagava, vaig dirigir-me decidit y alegre, com si tingués una vintena d' anys menos, cap al lloch que havia escullit per última etapa de mas juvenils calaveradas.

Com ja anava previngut y decidit á no sorpèndrem per res, puig á la meya edat hauria sigut ridícol y molt més en un temps en que no hi ha limit pera la imaginació y la inventiva del home te cada dia nous motius de desplegar-se ab los elements que las arts y la industria li proporcionan, vaig entrar al Liceo de la mateixa manera que entro á casa, sens fixarme en res, com qui ja está familiarisat ab tot lo que 'l volta y no hi ha cap objecte que ab preferencia li cridi la atenció sobre altre més nou, més luxós ó més artístich.

Lo vestibul estava ple de la concurrència que entrava y dels espectadors curiosos ó impacients que analisavan á quants s' hi introduhian, tan pera descobrir més aviat als que esperavan com pera rebre las primeras impresions que 'ls hi poguessen fer sentir las donas disfressadas que anavan entrant.

Los corredors, no servint per altra cosa que per lo que 'l seu propi nom indica, se veyan atravessats en totas direccions per las parellas de brasset, que saltant y rihent com á folls, escalavan la platea, y dels que 'n sortian, de brasset també, pero apegats un al altre, respirant anhelosos, conmoguts per las sensacions voluptuosas del vals que acabavan de ballar, embolcallantse ab lo foch de sas llambregadas encés per la borratxera del amor, que cercavan un lloch amagat y segur ahont reposar ab entera llibertat de la fadiga dels sentits excitats per las emocions d' aquella nit de bojeria.

La entrada á la platea pareixia la d' un forn. Lo ball es moviment y lo moviment es calor, perdóninme aquesta consecuencia irrefutable, verdadera heretjía científica: poden, donchs, figurarse los graus á que s' elevaria aquella atmósfera, ahont s' hi acumulavan los gasos despresos de la gentada apretadíssima que s' hi agitava, saltant y corrent

y 'ls dels innombrables llums que fent brillar los llustrosos barrets de copa alta y 'ls adornos de las disfressas, los daurats dels empits dels pisos de la sala de espectacles, y 'ls vidres cantalluts, simulant diamants, de las aranyas, ho omplian tot de llum augmentant lo calor que pujava insensiblement á mida que las horas se succehian, sens poder eixir per las oberturas obstruidas per la freda capa atmosférica d' una nit d' hivern cru com poch's fins allavors se 'n havian sentit.

Lo bellugueig era seguit y extraordinari; lo mateix quan se produia per las acompassadas armonias que sortian de la orquesta, com en los intermedis d' un ball al altre en que per totas direccions se creuhavan las máscaras, buscant á la parella perduda entre aquella maror humana, ó la sortida de la platea, ó la persona blanch del esbronch que feya temps se preparava, ó l' infiel que, com jo contra-bandejava per passatemps ó ab verdader encegament ab l' amor que 's roba als que tenen dret de demanarne compte.

No sé pas á qué comparar l' aspecte del inmens saló en aquella nit de ball de disfressas y que molts sols coneixen per lo respecte que causa en dias d' ópera. Tant me semblava un manicomi per ahont ab entera llibertat hi discurrissen los alienats entregats á sas bojerias, com un grapat de mils de formigas de diferent color cada una que breguessin pera escapar d' un lloch sense sortida.

Precisa 'm seria la imaginació de Zola pera pintar ab tota sa veritat aquell quadro en que de la materia desbordada, los pensaments dignes y la serietat dels homens ne fugen esparverats. Pero com en tot m' agrada cercarhi la nota poética que suavisa y vesteix la repulsiva nuesa dels instints carnals, me deixo arrebatat per la alucinació fanática ab que m' atrahuen uns ulls desmesuradament oberts per hont despedeix llamps que abrusan lo frenesi de la passió ó mitjelosos per lo llanguiment que difundeixen las dolsors de las emocions fillas de las més delicadas frases amorosas ditas á cau d' orella, que escolta boy gronxantse ab recansa en los brassos del galantejador la bellesa que l' acompanya per entre la *turba multa* entregada al pler de la dansa.

Y quánt més expontani y lliure 's produheix tot, tapada la cara per un tros de vellut ó de seda que augmenta 'ls encants de la donal Ab la convicció de que no será coneguda y l' afany de gosar per unas curtas horas de lo que per lo ben semblar se 'n reprimeix en lo demés temps del any, s' entrega als impulsos del cor que á lo millor fan perdre la serenitat del cap, arrastrant darrera seu no sols á la joventut que en res pensa, sino als que per sas especials condicions son l'

endemá de la orgia gent respectable y digna segons la societat que 'ls reverencia y considera.

Atabalat per tants burgits estranys com s' alsavan d' entre aque' la tempestat humana; ubriacat per la barreja de flayres de flors naturals y compostos de tocador; enardit per lo caldejament de la atmósfera que en lloch d' ayre feya respirar vapor y atret per las formas de las donas que ab las disfressas prenian lo esculpturat relleu ab que la coqueteria havia sapigut hermostrarlas, vaig llensarme entre la onadas d' aquella mar alborotada, conformat y decidit á naufragar, havent ja deixat fora la porta la reflexió, l' orgull de la classe y més que tot lo recort de la meua dona que potser se desvetllava esperant lo meu regrés d' aquella ocupació que li havia fet créure 'm retindria algunas horas de nit fora de casa.

Voltant anava per lo saló, empenyut y arrastrat apesat meu per la corrent de la gentada sense direcció fixa, cercant ab los ulls alguna máscara que 's decidís á escometrem pera dirmen quatre de certas y justas al trobarme barrejat en aquella confusió fent lo calavera, en una edat en que si be dissimulada per lo meu bon regent, ni m' es-queya ni debia ferlo.

Decepció cruel va ser la meua, al trobarme sol, completamente sol en un lloch tan ple de gent que ni podia bellugarmhi. Aquella generació no era la meua: eran uns altres homens y unas altres donas; era la juventut que 'm feya més vell; no sortian los amichs ni 'ls coneguts d' aquells bons temps que tractava de refermar; desengany trist de mas ilusions perdudas! aquella agilitat que avergonyia mas foras gastadas; las rialladas frescas que ressonavan per mas orelles com burlantse de la aspresa que 'ls anys havian imprés á ma veu; aquellas frases espontáneas que sentia y que 'l meus llavis no haurian pogut dir sense perdre lo seu poétich valor; tot, tot me feu comprendre que alló era un altre mon diferent del meu, una altra societat, una vida nova, que no s' havia fet pera mon us ni pera mas satisfaccions. Jo era allí un foraster estrany en paissos que no son la seva patria.

L' aburrimient comensava a apoderarse de mí. Los ulls se 'm aclucavan fadigats de tanta claror y de tan moviment; lo cap se 'm aturdia ab lo desconcert de crits que s' alsava; la sequedat m' invadia la gola respirant un ayre tan xardorós. Ja no podia estar mes temps allí; me feya falta 'l repós y la quietut á que m' havia acostumat la vida tranquila y placenta de la familia.

Pero l' home proposa y la dona disposa. Quan mes defallit me trobava, com si la fadiga de tots los altres s' acumulés en mí sol, la

suau pressió d' un bras que s' enlassà ab lo meu dret, difundint per tot lo meu cos una impressió semblant á una esgarrifansa de fret, me reanimá de repent, tornantme com per art de bruxeria l' agilitat y l' humor perduts.

— Que fas aquí, calaverot? me digué ab la tradicional veu falsificada de totas las disfressas.

— Ja ho veus; t' esperava.

— Donchs si m' esperavas, aquí 'm tens. Crech que no 't doldrà que 't fassi l' honor de passejarme ab tu.

— Al contrari, te n' estaré agraïdíssim y mes encara si logras distréurem del aburrimient que comensava á apoderarse de mí.

— Y pera aburrirte has deixat á la pobre de la teva dona, sola ab las criaturas que ignoran tingan un pare tan poch formal?

— No cridis tant, vaig dirli sense ganas de que 'm cregués, envanescut ab la idea de que 'ls que 'ns escollavan me prenguessin per un tronera de debó.

Aixís vaig conseguir lo que volia. La máscara aná esplicantse y omplintme á cada punt de sorpresa. Sabia tot lo que 's relacionava ab la meua persona, y ab los meus negocis. Me retragué recorts que creya ignorats de tothom. Sabia los disgustos, passatjers y perdonables, no obstant, que havia causat á la meua dona. En fi estava enterada de ma vida y miracles ab tots sos detalls, com si 'ls llegís en mon cervell, ó com si fos jo mateix que me 'ls anés recordant. Y tot aixó m' ho deya barrejat ab rialladas iròniques y reconvencions dures unas voltas y amistosas altres; al últim arribá á confóndrem y á interessarme. En va cercava en sos ulls que lluhian darrera la careta algun rasgo que 'm dugués á la memoria la fesomia d' aquella dona. Mos esforços foren inútils. Ni 'l color de sos cabells, ni la especialitat de sas miradas, ni 'l timbre de la seva veu, ni las líneas de son cos, ni 'l seu modo de caminar tingueren un sol descuyt que pogués fer la llum entre 'ls recorts que guardava de mas coneixensas.

Pregarli que 's tragués la careta sens altre motiu que 'l de descobrirli, no calia pensarhi, era absurdo. No tenia altre medi que retènrli al meu costat, desplegant tota la táctica ab que en mos bons temps sabia captivar lo cor de las que 'm tenian lo meu robat.

Vaig comensar l' atac lo mes galan y amorosit que m' inspirava lo mateix afany de estar interessat tant en la conquesta d' aquella dona com en lo desitj de sapiguer qui era, sense faltar als respectes y atencions de que la societat las ha rodejadas fins en cassos semblants, en que impunement fan y diuen lo que volen.

Pero tots los medis foren inútils. Moments hi hagué en que semblava havia de cedir á la meua voluntat, pero se sobreposava á la mateixa conmoció que vaig arribar á ferli sentir, sens olvidarse del paper que representava, com si fos una gran comedianta. May havia trobat una dona semblant.

De la sala de ball sortirem envers los corredors; nos arribarem al saló de descans voltant per ell inutilment en busca d' algun sitial pera reposarhi y aixis ferme digne de sa confiansa lograr que 's tragués la careta. Fou en va. No hi havia un pam de lloch: y com si la conciencia 'm remordís de torbar ab la nostra presencia los plascents esplays íntims de las parellas que 'ns havian guanyat per ma, vaig arrastrar altra vegada á la meua companya cap á la platea y com la orquesta espargia per los àmbits de la sala las armonías que traduhia donant forma incorpórea á las notas escrites en lo pentàgrama, nos entregàrem al pler del ball com en los mellors temps de la meua joventut. La conversa fins allavors no havia decaygut un sol moment. Un cop ella hagué acabat lo repertori que en los fets de ma vida havia trobat pera esbroncarme, vaig comensar jo l' atach interessantla pera cedir á mos prechs. Li vaig prometer un amor tal com podia sentir un home á la meua edat y en ma situació.

— Jo no sé pas qui ets, li deya; pero ta mateixa persona 'm revela que no 'm posaria ex. ridicul estimante. Ignoro lo teu estat, si be ta presencia en aqueix lloch me fa comprendre que 'ts lliure y mestressa de tas accions. No puch amagarte qui so perque 'm coneixes millor que jo mateix. Ja saps donchs lo que puch oferirte: ni 'm seria possible enganyarte. Una nit com aquesta no pot tenir pera desenllás una separació complerta y pera sempre més. M' has interessat fins al punt de no volerme separar de tu sense véuret tal com ets: pugui jo retenir ta bellesa en lo fons de mon cervell, pera que demà puga conèixer al trobarnos hont se vulla que la casualitat ó 'l desitj de parlarnos nos porti...

No vaig sapiguer convéncela. Tot lo mes que 'm va prometre fou que m' enviaria 'l seu retrato.

— Ja saps que 'm recorderé de tu: ara déixam.

— No: no 't vull deixar d' aquesta manera: tinch de acompanyarte.

— Aixó sí que no pot pas ser. Nos comprometariám.

— Qué vols dir?

— Que 'l meu marit acaba de ferme senya que m' espera...

Ni que un llamp hagués caygut als meus peus hauria quedat mes assombrat. Va llensar una gran riallada y fugi desapareixent entre la

multitud que va engolirla dintre la barreja dels colors, que com si 'ls ulls me fessen llumentas se bellugavan al meu davant.

En cop refet y després de donar una volta per la sala, comprenent que era inútil cercarla de nou y no tenint ja res que fer allí, vaig anar-men del Liceo. bastant intrigat ab l'interés de la seva promesa y 'l desitj de que la complís.

Vaig arribar á casa y sense fer soroll pera no despertar á la dona que dormia com una santa, probí de trobar en los brassos de Morfeo, lo repós á las horas de tribull y á las emocions d'aquella última nit de calavera.

No cal dirlos-hi, senyors, lo intranquil que 'm tenia lo pensar si aquella dona donaria compliment á sa promesa, y encara més me tenia amohinat lo de no sapiguer si havia sigut sols una broma d'alguna coneguda antigua, ó d'alguna amiga de la meva senyora, ab que podia trobar-me á qualsevol hora sense presumir que fos ella, y servirli de divertiment la meva ridícula serietat.

Aixís passaren quatre dias. Al que feya cinch, vaig llevar-me á l'hora de costum y assegut davant de la taula prenia 'l xacolate, llegint lo diari, quan lo dringar de la campaneta de la porta ressoná per tot lo pis. Obriren y tancaren en pochs moments y desseguida entrá la meva esposa ab duas cartas.

—De qui deuen ser? va dir-me.

Vaig péndrelas y al palpar una d'ellas lo cor me feu un salt: la seva duresa 'm posá en alarma.

—Aqui hi ha 'l retrato, pensava... y la senyora no 's movia interessada pera sapiguer quinas noticias se 'ns comunicavan, puig lo viure de renda sense negocis, feya presumir que no podrian ésser sino d'algú de la parentela.

—Ah! ja sé, vaig dir en veu alta, acudint-me repentinament una idea salvadora; es d'un amic meu que s'ha casat y com va prometre enviar-me 'l retrato de la seva senyora, ara deu complir-ho.

Y alentant-me jo mateix ab la satisfacció d'haver trobat una mentida que semblava la mes natural veritat, vaig esquinsar lo sobre y fixar la vista damunt la fotografia. Aparegué aquesta per la part del darrera y mos ulls toparen ab unas ratllas que deyan:

«Al estimat meu: recort del últim ball de disfressas del Liceo.»

—¿Cóm? exclamá la meva senyora que ho havia llegit tan depressa com jo.

Ab lo sobressalt que s' apoderá de mi, lo retrato 'm caygué dels dits y al topar ab la taula va girarse, apareixent la imatge de la máscara ab lo mateix traje que duya aquella nit memorable.

En aquell mateix moment ressoná al meu darrera una riallada igual á la que 'm deixá plantat al mitj de la sala de ball. Vaig fixar los ulls en la cara de la imatge fotografiada...

Era 'l retrato de la meva dona!

SIMON ALSINA Y CLOS.

UN EPISSODI DE LA PINEDA FOSCA

TRADICIÓ

OT viatger del ferro-carril de Fransa, al ésser á la estació de Mollet del Vallés, si 's fixa á uns 20 metres al Est, observarà una carretera vehinal que segueix paralelament ab la via fins al riu Fenés, traspasantla en lo mateix enfront del Trench en lo terme de Montmeló.

Dita carretera al ésser en territori de Sant Faust desapareix. Fins per allà l' any 1860 's podia anar per ella, ab carro, del Trench á Moncada. Ara es esborrada: ja per conrarla, ja per no usarla en lo que es verneda de casa Perejil.

Aqueixá carretera tenia lo nom de Pineda Fosca, per atravessar la pahorosa (1) verneda coneguda ab tal nom. Excepte lo seu trajecte lo demás eran uns bardissars, euras y ridoltas que arribavan los primers á la meytat de la alsada dels groixuts albas, pollanchs, olms, pins, salzers y verns que la poblavan, tenint de penjar son cap las segonas al haver arriuat als cimerols dels més alts branquillons. Los

(1) Tenia de llarch, (seguint la vía desde Moncada á Mollet) desde 'l riu de Caldas fins á la primera casilla que 's troba, y d' ample, desde 'l Besós fins al comens de la serra.

llops al pich del dia molt sovint ab sa presencia feyan aturar los matxos dels traginers; lo senlà també s' hi passejava, essenthi abundants los conills, toixons, esquirols y tota mena d' aucells del país y forasters (en lo seu temps de passa), eridant tant menjar y canturias la atenció de las guineus, gats mesqués, pudents, fusinas y furas. També hi havia gorchs, ayguerols, rechs y una ciquia mestre (encara hi es avuy), lo que feya que hi hagués molt peix, anguilas, granotas, gripaus, reynetas y lludrias; y en la carretera unas fangueras que 'ls carros anavan tot sovint ensorrats fins al botó y 'ls matxos s' enfonsavan fins als genolls y més amunt.

Aquest petit cuadro hidro-zoológich-botánich, se feya extensiu l' any 1835 á totas las voras del Besós, demés rius, rieras y torrents del Vallés.

Las serras estavan també plenas d' espessos boscos ab unas gatas y estepas d' un á dos metros d' alsada; y en las montanyas no deixavan passar als homes los bruchs, arbosos, argelagas, gatas, ginesteras, aderns, bardissas y 'ls rastres y esgarrinxos arinjols.

Entre mitj de tanta vegetació y ayguas, se trobavan en las serras y montanyas alguns secás y vinyas que tothom sabia 'l nom que tenian, y en los plans se conresavan algunas pessas.

Un dia un pagés pobre de Mollet sortí de casa seva ab un escanyolit burret guarnit ab aubarda y sárria, quals cornals anavan plens de fems; dirijintse á la artiga que tenia en un clap de la Pineda Fosca.

Aquí ensopego, allá també, anavan seguint la carretera indicada aguantant lo pagés lo burro per l' arran de la cúa quan vegé venir un senyor montat en un briós caball. Al trobarse, lo pagés feu arreconar lo burro amenassantlo ab lo singlant, se tragué la barretina y saludá al senyor, rebent en cambi uns esquitxs de fang que li espurnáren tot l' aparracat vestit del cantó que passavan caball y caballer.

Quan lo pagés fou un tros carretera avall, observá un bulto en mitj del fang: anantshi acostant sentía sensacions de satisfacció, essent aqueixa complerta quan vegé que 'l bulto era una maleta que pesava molt y que considerá era plena de moneda.

Al moment hi arrima 'l burro, desfá la cingla y fa cáurer demunt la maleta fems, sárria, cingla, aubarda y burro.

Lo burro, si be prenia un bon bany de llot, sufria ab paciència las fluixas singlantadas que 'l seu amo li donava; movia 'l cap y ore-

llas, gemegant suaument com donant las gracias per haverlo lliurat més aviat de lo ordinari de la carga que duya.

Trobatse lo pagés en aqueix estat veu venir al caballer, qui al al arribar li preguntà:

—¿Hauriau, bon home, vist una maleta?

—Sí, senyor, es dessota dels fems y 'l burro. Ajudim á aixecarlo y tornarli la carga; ja la trobarém.

—No es aixó lo que jo vull.

—No puch dirli altra cosa: si no 'm vol ajudar, vosté mateix...

Esperoná fort lo caball, que arrancá un trot llarch, dirigintse á Moncada.

Lo pagés torná á carregar lo burro, amagá dins las verdissas la maleta, portá 'ls fems al camp y de retorn posá en un cornal la maleta que tapá ab fullaraca y en l'altre un roch, repenjantshi éll al mateix temps pera equilibrar la carga..

Arribat á casa seva amagá la maleta.

Si be éll se deya: «jo ja li vaig dir que la maleta era sota 'l burro, y no creyentme, tácitament va renunciarla y me la va donar», no obstant, la consciencia l' atormentava tornantli sempre ab la cansó de que aquells diners no eran seus.

Un dia va tenir un pensament que éll va creure que posantlo en práctica sortiria d' escrúpols.

Va dir á la seva dona: encara que tardi tres ó quatre dias á tornar no passis cuidado per mi; tinch de cumplir una prometensa y crech necessitaré aqueix temps pera ferla bé.

L' endemá passat se trobava agenollat als peus d' un monjo en lo monastir de Montserrat.

Explicat lo que li passá en la carretera de la Pineda Fosca, lo monjo diuhen que li digué: pera tenir la consciencia tranquila, lo pròxim dissapte, al primer pobre que vinga á demanar cnritat á la vostra porta donáu-li la maleta ab tot lo que hi havia dintre lo dia que vos n' apoderàreu.

Lo bon pagés se 'n torná á casa seva.

Lo divendres á la nit, quan le seva dona dormia, baixá y posá la maleta al peu de la porta per cumplir la penitencia.

Durant la nit no pogué clucá 'ls ulls, pensant sempre ¿quí seria 'l pobre que ab tanta facilitat y sens pensarsho anava á ser molt rich.

Pochs moments avans de ferse clar li acudí un pensament que entre content y esporuguit executá.

Crida de sopte á la seva dona, li mana que 's vesteixi depressa, la fa anar á baix, obra la porta, la fa sortir á fora y li diu: demana caritat.

Ella ho fa y éll li dona la maleta.

Després l' agafan entre 'ls dos y la tornan á dalt.

Al primer pobre que pasá li dignéren: las caritats ja son donadas.

VICENS PLANTADA Y FONOLLEDA.

À BRAID ⁽¹⁾

Preconisan per tot á homens y donas
que al cap de vall res son,
y no parlan de tú, de tú que 'ns donas
las claus de un altre mon.

Si es tan materia 'l cor que sento batre
com lo que pensa en mi,
tu m' ho dirás com dos y dos fan quatre,
pero may *perqué* si.

Y aixó mostrantme un llum, posant la destra
apretada en mon front,
y aixó sense llibrots sen ton sol mestre
lo clau de Besançon.

F. BARTRINA.

(1) Aquestos versos, que quant no altra cosa son de actualitat, me 'ls ha inspirat, ó parlant llenguatge d' ara, me 'ls ha *sugerit*, lo recort del plan d' un curiós treball que baix lo títol de *Lo mismisme y la forsa nèurica al servey dels metjes*, volia escriurer lo meu germà pera la seva obreta *La Medicina popular*. Se proposava explicar en ell lo del clau de Besançon, que, per saberho tots loe metjes, escuso repetirho; los procediments empleats pels fakins, pels *jetattore* italians y pels pastors que tiravan *sorts*, aixís com també per Cagliostro, que consistian en la fixació de la mirada en un punt brillant fins que 's produfa la dilatació pupilar y per acció reflexa la Ayperesia cerebral y tot un mon de fenómenos.

Volia mencionar ademés en l' espresat treball la notable sessió d' hipnotisme (ó de electro-dinamisme vital, com deyan llavors) que doná lo Dr. Philipps l' any 1852 en aquesta ciutat, en qual sessió produí en subjectes *presos tots á lo hatsar* los més notables fenómenos d' hipnotisme, sense exclóurer la sugestió post-hipnótica, no fixant may sa mirada en lo pacient. Mr. Philipps, marchá de Barcelona tractat de farsant y d' embustero, y publicá més tart dos llibres sobre hipnotisme que, ab tot y servir de guia á altres autors, molts d' ells ni 'l mencionan en sas obras.

SETMANA SANTA

Novum mandatum do vobis : ut diligatis
invicem, sicut dilexi vos.

Solemne ressonáva
lo cant dels sacerdots en l' ample nau
y arreu á dins lo temple 's respirava
lo perfum de la cera que cremava,
vetllant al Deu de pau.

¡Com l' ànima enconjia
la tristura del tétrich funeral!
Dalt del chor, imponent la profecia
y entre 'l poble, que mistich la sentia
silenci sepulcral.

Davant lo baptisteri,
recullia jo á solas l' esperit,
y la llum que bessava 'l presbiteri
s' esmortaia y lluytava ab lo misteri
de l' ombra de la nit.

Entrava silenciosa
la gentada á l' esglesia en quiet tropell
y contrast de la calma religiosa
s' escoltava la turba remorosa
defora del cancell.

En l'ànima feu presa
estrany é mexplicable sentiment
y, conmosa en son fons d' aytal grandesa,
s' anegava en un pélach de tristesa
davant del monument.

Era que may sentida
s' aixecava en mon pit forsa jegant
desvetllant al meu cor de sa dormida,
com si hagués despertat á nova vida
la nit del dijous sant.

Lo cant finí, deixava
sentir lo grave armonium son ressó,
de genolls la gentada 's persignava
y assentantse altre cop s' aparellava
per escoltà 'l sermo.

¿Qué heu dit, perque os rodeji
bon Jesus lo furor dels fariseus?
«Un llegat os vull fer ans que agoneji:
estimeuse uns als altres, perque 's veji
que sou deixebles meus.»

¡Oh Deu! vostra doctrina
la llegeixo gravada dins del cor;
ella es l' astre brillant que l' ilumina;
jo, Senyor, vull seguirla; que es divina
la dolsa llei d' amor.

Deya y á la vegada
secundant de mon cor l' impuls segú,
á la fosca del temple acostumada
vagarós vaig estendre la mirada
y 's va topar ab tú.

Lo foch que 'l pit m' umplia
per los meus ulls devia sobreixi
y en estranya corrent potsé 'ns unia,
que, al ficsarlos en tú, los teus movia
y 'ls feya clavá en mi.

Llavoras va semblarme
que 'm volia obrí 'l cel l' Omnipotent,
y somniant que volías estimarme
en un mar de dolcesas va engolfarme
nadant lo pensament.

Y vaig sortir quan muda
va desfilat la gent en trist estol
pe'l sermó del *mandato* conmoguda,
y 'm semblava, ab ta imatge benvolguda,
que ja no anava sol.

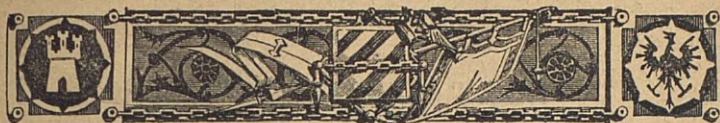
Lo sendemá ab frisança
vaig esperar-lo, com espera 'l port
lo marí que somnia la bonansa,
y á l' esglesia va durme la esperansa
quan Cristo havia mort.

Demunt la creu sagrada
estenia sos brassos amorós
y ferit en lo cor, de cruel llansada,
mitx obría la boca ressecada,
cridants als pecadós.

Debades te cercava,
reyna meva, lo cor enamorat;
no hi havías anat y m' anyorava;
á la trona llavors se predicava
sermó de soletat.

MIQUEL LAPORTA.

LA PASQUA DE LA LLENGUA CATALANA

POESIA LLEGIDA EN LA VETLLADA LITERARIA MUSICAL, CELEBRADA LO 25 DE FEBRER DEL ANY 1887,
AB LA OCASIO DE OFERIR LO CERCLE DE LABORIE DE PERPINTA UN PUNCH D' ENHORABONA
A L' ESTUDIANINA CATALANA Y ENTREGARLI LO DIPLOMA DE HONOR
QUE LI HA DEDICAT LO COMITE DE LAS FESTAS DEL SOL DE PARIS

Resurrexit.

¿Donchs voleu sentir parlar
La llengua de nostres avis?
Tal pensament es de sabis:
Satisferlo es me honrar.

Dignes fills del Rosselló,
Us plau celebrar sa llengua
Y no la tenir á mengua,
Donchs veyeu si fa bon só.

Llengua que Roma 'ns doná,
Quan cová 'l mon la seva ala.
Quina altra llengua t' iguala,
Tu, qu' En Ciceró parlá?

Com moltes del bell llatí
Es la llegalítima filla;
Més ella n' es la pubilla,
y sós ab ell tindrà fi.

Prenda d' En Jaume primer,
L' encaminá á la victòria;
D' en Ramon Lull fou la glòria,
D' Ausías, de Muntaner.

Feta també per pregar,
Com per l' amor y la guerra,
L' han volguda tirá' á terra,
May ho han pogut lograr.

Uns, per llevarli l' honor
Y per ferla menyspreada,
De grossera l' han tractada
Y pertant de poch valor.

Altres, que saben de res,
Sino de menjar y beurer,
Li fan dany, parlant sens veurer
Que 'l que diuhen es francés.

Eixos, la fan escarnir,
Qui, volentla mes perfeta,
L' escriuhen tota estrafeta
Y fent lo riure' esclafir.

Aquells, més desgraciats,
Servintsen l' han envilida,
Desllustrada y apoquida
Deu los haja perdonats!

Y així com un pur mirall
Que tot ab l' alé s' entela,
S' ha fet una corruptela
Llengua clara com cristall.

Tot ha semblat conspirar
Per completar sa ruina;
Y s' ha vista com ruina
De tot lloch foragitar.

De l' escola ab passió
L' han proscrita y arrancada,
Del temple sant desterrada,
Que era sa payral mansió.

Y llansada pels carrers,
Y sens guia abandonada,
¿Quina llengua han replegada?
Quina?... ó 'l tudesch ó l' anglès...

Eixas s' han de estudiar.
L' alma mater es qui ho mana.
Y ma llengua tant galana,
ningú la pot ensenyar.

De las dos y 'l catalá,
Quina ab tot es més bonica?
Més melosa y energica?
Quina s' expressa més clá?

Que 's deixen sens conrear,
Com temps ha 's deixaba á ella,
Y veurán quanta niella
Y brossa s' hi posará.

Que deixi la joventut
La materna per l' agena,
Malgastant diners y pena,
Y 'l millor temps mal perdut.

Més, oh llengua del país,
Val que sempre ets tu més forta!
Quant ja tots te creyan morta,
Has rebrotat més felis.

Ja tos rams van s' escampant,
Com en un jardí las rosas,
y tas flors maravellosas
Tot lo mon van perfumant.

Si, nostra llengua floreix,
Jove, ab tota sa riquesa.
Reyna ha tornat la pagesa,
y ara pertot resplandeix.

¿Voleu la veuré ab un raig
De sol al front y corona?
Donchs veniu á Barcelona
Enguany pel primer de maig.

JUSTI PEPRATX.

LA ENAMORADA

(Premiada en lo Certámen de la Bisbal.)

A i' ombra dolsa d' arbreda espessa
que 'l sol escalfa si no travessa,
prop de Girona,
ab sas sureras
trist s' abandona
entre falgueras
com una aucella qu' aplana 'l vol
lo poble rónech del Estanyol.

Váren contármén una balada
sentida y tendre per ser contada.
Es sols l' historia
d' una donzella;
triste memoria
se guarda d' ella
qu' enamorada se va morir
sota del claustre d' un monastir.

Al Mas vivia, cercat d' arbossos,
una uineta de cabells rossos,
fresca y jemada
com la maduixa

que la rosada
de perlas rüixa,
sos ulls fonian la llum del sol...
Aixís ho conta tot l' Estanyol.

Era estimada d' un fill del poble
si de bens pobre de cor molt noble;
sentí la serra
sa greu complanta
quan á la guerra
de Terra Santa
per la Creuhada cridat va ser
á borná 'l ferro y á oscar l' acer.

A trench d' albada se despediren
y fins las pedras s' en condoliren;
folls s' abrassavan,
petons se feyan,
á doll ploravan
y jadeu! se deyan
en sa jornada de desconsol.
Aixís ho conta tot l' Estanyol.

Set anys passáren de greu tortura
abdós plorantne sa desventura.
Ell, lluny restava
y en cada estrella
tan sols trobava
l' imatge d' ella;
ella penava de greu torment
al Mas morintse d' anyorament.

Per fi ve l' hora tan desitjada
que ja retornan de la Creuhada.
— Ell no ve encara! —
diu ella trista;
tomba la cara,
tanca la vista
y en terra 's postra que fa condol.
Aixís ho conta tot l' Estanyol.

L' endemà 'l claustre reb ab delicia
la tendre ofrena d' una novicia.

Un soldat jove
ve de la guerra;
que bella trova
la seva terra
batent d' alegre son cor aymant
per l' estimada que anyora tant.

Ella 'ls jorns passa llegint l' Horari
dessota 'l claustre tan solitari.

Monja gelosa
prou se la mira
com tremolosa
llegint sospira...
prou endevina son desconsol.
Aixís ho conta tot l' Estanyol.

Per mes que prova remeys ben dolços
l' amor li glassa la sang als polsos;

al cel, humida
la vista clava,
la bella vida
se li acaba...
per ella al claustre resa tothom
y, ensemps que fina, mormura un nom.

La nit es fosca plujosa y freda,
vetllant la morta la monja 's queda,

y al dar pausada
la darrera hora
salta l' arcada .
esglayadora
lo soldat jove que tant la vol.
Aixís ho conta tot l' Estanyol.

Quan es al claustre, sota l' arcada,
veu la novicia groga, finada;

la color muda
vers ella 's llansa

y, ja perduda
tota esperansa,
al pit se clava mirant al cel
l' acer que porta sang d' infidel.

. . . . .

Are, en nits fredas y tenebrosas,
volta unas runas misteriosas
una fantasma
que 'l vent s' emporta,
y, omplint d' espasme,
s' alsa una morta...
Son ell que l' ayma... ell que 'l vol...
Aixís ho conta tot l' Estanyol.

ANTONI BORI FONTESTÀ.

